

mišljajuć niti, da će se isto, što ona od tuđjih djela traže, skoro tražiti i od njihovih. Tu se vidi čist etički sud bez refleksije, bez obveze. Tekar koji takav sud izriče s obzirom na svoj subjekt, izriče ujedno moralnu obvezu neku, neku dužnost. U tom slučaju dakako ne ostaje on kod suda etičnoga, kojim se hvali ili kori stanoviti čin sadanjosti, već on prelazi k sudu moralnom, koji mu sve čine budućnosti veže uz neke propise, pravila, zapovjedi.¹ Nauka, koja na toj vrsti sudova počiva, zove se moralka.

Moralka je po tom dio etike, kao što je etika dielom estetike. Pojam presude estetične jest najširi; jer u njezin krug spadaju svi tvorovi, kojih bitak stoji do slobode, pače još i mnogi tvorovi fizične nužde. Pojam etične presude jest uži: u njezin krug bo spadaju samo tvorovi slobodne volje ljudske. Pojam presude moralne napokon jest najuži, pošto u njezin krug spadaju samo oni tvorovi slobodne ljudske volje, koji su prema stanovitim pravilom izvedeni.

Estetika daje principe etici, a etika opet moralcu. Nam je potražiti principe etične. Ovi principi mogu biti samo stanoviti estetični sudovi, koji evidentnim načinom izriču absolutnu vrijednost ili nevrijednost volje, dotično težnja i čina. Kod potrage tih sudova ne možemo se oslanjati niti na apriorne hipoteze, niti na istine apriorne, već samo na nepobitna fakta životnoga iskustva. Ovo nas pako uči, da ljudi — bili surovi ili civilizovani — sve u svietu nehotice ocjenjuju glede vrijednosti: nešto zovu korisnim ili štetnim, nešto ugodnim ili neugodnim, nešto liepim ili ružnim, a nešto dobrim ili zlim.

Ta činjenica evo, koja se niekati ne daje — jest izhodištem etici. Etika kao znanost imade samo izpitati, što je u tom nestalna, subjektivna i relativna; što li stalna, objektivna i absolutna. A kad je to učinila, imade postaviti neoboriva,